

Sag C-140/22

Sammendrag af anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 98, stk. 1, i Domstolens procesreglement

Dato for indlevering:

25. februar 2022

Forelæggende ret:

Sąd Rejonowy dla Warszawy - Śródmieścia w Warszawie (Polen)

Afgørelse af:

18. januar 2022

Sagsøgere:

SM

KM

Sagsøgte:

mBank S.A.

Twisten i hovedsagen

Urimelige kontraktvilkår – aftalens ugyldighed – forbrugerens forpligtelse til at afgive en erklæring – forældelse af erstatningskrav – krav om betaling af et pengebeløb som tilbagebetaling for uberettigede ydelser henset til ugyldigheden af en aftale om lån mod pant i fast ejendom.

Genstand og retsgrundlag for forelæggelsen

Fortolkning af EU-retten, navnlig artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF samt effektivitets- og ækvivalensprincippet; artikel 267 TEUF.

Præjudicielt spørgsmål

Skal artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler samt effektivitets- og ækvivalensprincippet fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en retslig fortolkning af den nationale lovgivning, hvoraf det i tilfælde, hvor der i en aftale er indgået et urimeligt kontraktvilkår, uden hvilket aftalen ikke kan opfyldes, følger:

1. at denne aftale først bliver endeligt uden virkning (ugyldig) med tilbagevirkende kraft fra det tidspunkt, hvor forbrugeren afgiver en erklæring om, at denne ikke accepterer opretholdelsen af det urimelige vilkår, er bekendt med virkningerne af aftalens ugyldighed, og accepterer aftalens ugyldighed,
2. at forældelsesfristen for den erhvervsdrivendes krav om tilbagebetaling af uberettigede ydelser, som er blevet opfyldt i henhold til aftalen, først begynder at løbe fra det tidspunkt, hvor forbrugeren har afgivet erklæringen, som omhandlet i punkt 1, selv om forbrugeren tidligere har anmodet den erhvervsdrivende om betaling, og at den erhvervsdrivende på forhånd kunne have forventet, at aftalen, som den er udformet af den erhvervsdrivende, indeholdt urimelige vilkår,
3. at forbrugeren først kan kræve morarenter fra det tidspunkt, hvor denne afgiver erklæringen, som omhandlet i punkt 1, selv om forbrugeren tidligere har anmodet den erhvervsdrivende om betaling,
4. at forbrugers krav om tilbagebetaling af de ydelser, denne har leveret i henhold til den ugyldige låneaftale (låneafdrag, gebyrer, provisioner og forsikringspræmier), bør nedsættes med et beløb svarende til de renter, som banken ville have været berettiget til, hvis låneaftalen havde været gyldig, mens banken kan kræve tilbagebetaling af de ydelser, som den opfyldte i henhold til den samme ugyldige låneaftale (hovedstolen), i deres helhed?

Anførte EU-retlige bestemmelser

Traktaten om Den Europæiske Unions Funktionsmåde (EUT C 202 af 7.6.2016): artikel 169, stk. 1.

Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (EUT C 202 af 7.6.2016, s. 391-407): artikel 38.

Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29 – polsk specialudgave: kapitel 15, bind 2, s. 288, herefter »direktiv 93/13«): 4., 21. og 24. betragtning, artikel 3, stk. 1, artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1

Anførte nationale bestemmelser

Polske bestemmelser.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Republikken Polens forfatning af 2. april 1997)

De offentlige myndigheder beskytter forbrugere, brugerne og lejere mod handlinger, som bringer deres sundhed, privatliv og sikkerhed i fare, samt mod urimelige handelspraksisser. Omfanget af denne beskyttelse er fastsat ved lov (artikel 76).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (lov af 23.4.1964 civillovbogen) (Dz.U. nr. 16, pos. 93, som ændret), herefter: civillovbogen

En rettighed må ikke udøves på en måde, der er i strid med rettighedens socioøkonomiske formål eller med samfundslivets principper. En sådan handling eller undladelse fra rettighedsindehaverens side betragtes ikke som en udøvelse af rettigheden og nyder ikke beskyttelse (artikel 5).

Ved forbruger forstås en fysisk person, der som aktør i en retshandel, ikke handler som led i sin virksomhed eller sit erhverv (artikel 22¹).

En erhvervsdrivende er en fysisk person, juridisk person og en organisatorisk enhed, som omhandlet i artikel 33¹ § 1, som i eget navn udøver erhvervmæssig virksomhed (artikel 43¹).

En retshandel som er i strid med loven eller har til hensigt at omgå loven er ugyldig, medmindre en særlig bestemmelse foreskriver en anden retsvirkning, og navnlig at der i stedet for retshandelens ugyldige bestemmelser indtræder tilsvarende lovbestemmelser (artikel 58, stk. 1)

En retshandel, som er i strid med samfundslivets principper er ugyldig (artikel 58, stk. 2).

Såfremt kun en del af en retshandel er ramt af ugyldighed, er retshandlen gyldig for så vidt angår den øvrige del, medmindre omstændigheder taler for, at retshandelen ikke havde været foretaget uden de ugyldige bestemmelser (artikel 58, stk. 3).

Med forbehold af de undtagelser, der er fastsat ved lov, kan viljen hos en person, der foretager en retshandel, komme til udtryk ved enhver adfærd fra den pågældende person, der i tilstrækkelig grad afslører sin vilje, herunder ved offentliggørelse af denne vilje i elektronisk form (viljeserklæring) (civillovbogens artikel 60).

En viljeerklæring, der skal afgives til en anden person, er afgivet på det tidspunkt, hvor den er nået frem til denne person på en sådan måde, at vedkommende kan

blive bekendt med dens indhold. Tilbagekaldelsen af en sådan erklæring er gyldigt, hvis den er nået frem samtidig med erklæringen eller tidligere (artikel 61, stk. 1).

Hvis der kræves samtykke fra en tredjepart for at foretage en retshandel, kan denne tredjepart også give sit samtykke før eller efter, at erklæringen er afgivet af de personer, der foretager handlen. Samtykke, der er givet efter erklæringens afgivelse, har tilbagevirkende kraft fra datoen for erklæringen (artikel 63, stk. 1).

Viljeserklæringen skal fortolkes i overensstemmelse med samfundslivets principper og sædvane under hensyntagen til de omstændigheder, hvorunder den er blevet udtrykt (artikel 65, stk. 1).

Formuekrav forældes med de i loven fastsatte undtagelser (artikel 117, stk. 1).

Efter forældelsesfristens udløb kan den, som kravet rettes til, undlade at opfylde kravet, medmindre den pågældende giver afkald på anvendelsen af forældelsesfristen. Frafald af forældelsesindsigelsen inden fristens udløb er dog ugyldig (artikel 117, stk. 2).

Retten kan i særlige tilfælde under hensyn til parternes interesser se bort fra udløbet af forældelsesfristen for krav mod forbrugere, hvis det er rimeligt begrundet (artikel 117¹, stk. 1).

Ved udøvelsen af den i § 1 nævnte ret bør retten navnlig tage hensyn til: 1) forældelsesfristens længde; 2) længden af fristen fra forældelsesfristens udløb, indtil kravet gøres gældende; 3) arten af de omstændigheder, der fik rekvirenten til ikke at forfølge kravet, herunder indvirkningen af rekvirentens' adfærd på rekvirentens forsinkelse med at forfølge kravet (artikel 117¹, stk. 2).

Medmindre andet er fastsat i en særlig bestemmelse, er forældelsesfristen ti år, og for krav om periodiske ydelser og krav i forbindelse med at drive virksomhed tre år (artikel 118 med den ordlyd, der var gældende indtil den 8.7.2018).

Medmindre andet er fastsat i en særlig bestemmelse, er forældelsesfristen seks år, og for krav om periodiske ydelser og krav i forbindelse med at drive virksomhed, tre år. Forældelsesfristens udløb er dog den sidste dag i kalenderåret, medmindre forældelsesfristen er mindre end to år (artikel 118 med den ordlyd, der har været gældende fra den 9.7.2018).

Forældelsesfristen begynder at løbe fra den dag, hvor fordringen forfalder til betaling. Hvis en fordrings forfald afhænger af, at fordringshaver har foretaget en særlig handling, begynder fristen at løbe fra den dato, hvor fordringen ville være forfaldet, hvis fordringshaveren havde foretaget handlingen hurtigst muligt (artikel 120, stk. 1).

Aftaleparterne kan frit udforme deres retsforhold, blot dets indhold eller formål ikke er i strid med forholdets egenart (natur), loven eller samfundslivets principper (artikel 353¹).

Kravet på renter af et pengebeløb består kun, når dette følger af en retshandel, loven, en retsafgørelse eller en afgørelse fra et andet kompetent organ (artikel 359, stk. 1).

Såfremt renternes størrelse ikke er bestemt på anden måde, forfalder lovbestemte renter i en størrelse, som svarer til summen af den polske nationalbanks referencesats og 3,5 procentpoint (artikel 359, stk. 2).

Bestemmelser i en forbrugeraftale, som ikke har været genstand for en individuel forhandling, er ikke bindende for forbrugeren, hvis de fastsætter hans rettigheder og pligter på en måde, som er i strid med god forretningsskik, og groft tilsidesætter hans interesser (ulovlige kontraktvilkår). Denne bestemmelse berører ikke vilkår, som fastsætter parternes hovedydelser, herunder prisen eller vederlaget, hvis de er entydigt formuleret (artikel 385¹, stk. 1).

Såfremt et kontraktvilkår ikke er bindende for forbrugeren i medfør af stk. 1, forbliver aftalen i øvrigt bindende for parterne (artikel 385¹, stk. 2).

Kontraktvilkår, hvis indhold forbrugeren ikke har haft nogen virkelig indflydelse på, anses for ikke individuelt aftalt. Dette gælder navnlig for aftalevilkår, der stammer fra en standardkontrakt, som kontrahenten har foreslået forbrugeren (artikel 385¹, stk. 3).

Bevisbyrden for, at et kontraktvilkår er aftalt individuelt, påhviler den, der påberåber sig det urimelige kontraktvilkår (artikel 385¹, stk. 4).

Det afgørende for prøvelsen af, om et kontraktvilkår er foreneligt med god moral, er tidspunktet for kontraktens indgåelse under hensyntagen til kontraktens indhold, omstændighederne ved indgåelsen af kontrakten samt de øvrige kontrakter, der er forbundet med kontrakten (artikel 385²).

Den, der uden lovhjemmel har opnået en materiel fordel på bekostning af en anden person, er forpligtet til at tilbagegive ydelsen in natura, og hvis det ikke er muligt, at tilbagebetale et beløb svarende til dens værdi (artikel 405).

Bestemmelserne i de foregående artikler finder især anvendelse på enhver uberettiget opfyldelse (artikel 410, stk. 1).

Ydelsen er ikke forfalden, hvis den, der har opfyldt den, slet ikke var forpligtet eller ikke var forpligtet over for den, den pågældende ydede ydelsen til, eller hvis grundlaget for ydelsen bortfaldt, eller det tilsigtede formål med ydelsen ikke blev opnået, eller hvis retsakten, der fastsatte forpligtelsen til levering af ydelsen, var ugyldig og ikke obligatorisk og ikke blev gyldig efter dens opfyldelse (artikel 410, stk. 2).

Hvis opfyldelsestidspunktet ikke er angivet eller ikke følger af forpligtelsens karakter, bør opfyldelsen af kravet ske umiddelbart efter, at skyldneren er blevet opfordret til at opfylde kravet (artikel 455).

Er skyldneren forsinket med betalingen, kan fordringshaveren kræve renter for forsinkelsen, selv om den pågældende ikke har lidt skade, og selv om forsinkelsen var en følge af forhold, som skyldneren ikke er ansvarlig for (artikel 481, stk. 1).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (lov af 29.9.1997 bankloven) (Dz.U. nr. 140, pos. 939, som ændret).

Ved kreditaftalen forpligter banken sig til for låntageren i den i aftalen bestemte tidsperiode at stille et kontant beløb, der er beregnet til et bestemt formål, til rådighed, og låntageren forpligter sig til at anvende midlerne i overensstemmelse med vilkår, der er præciseret i aftalen, til at tilbagebetale de anvendte midler med renter på de fastsatte forfaldsdatoer og til at betale gebyrer for det ydede lån (artikel 69, stk. 1)

Kreditaftalen skal indgås i skriftlig form og særligt angive: 1) aftalens parter, 2) lånets hovedstol og valuta, 3) lånets formål, 4) vilkår og frister for tilbagebetaling af lånet, 5) lånets rentesats og betingelser for dens ændring, 6) sikkerhed for tilbagebetaling af lånet, 7) omfanget af bankens kontrolbeføjelser for så vidt angår lånanvendelse og -tilbagebetaling, 8) tidspunktet og måden for udbetaling af lånet til låntageren, 9) størrelsen af gebyrer, såfremt de er aftalt, 10) betingelserne for foretagelse af ændringer og opsigelse af aftalen (artikel 69, stk. 2, i den affattelse, der var gældende på tidspunktet for aftalens indgåelse).

Kort fremstilling af de faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne i hovedsagen

- 1 Den 18.2.2009 indgik parterne en låneaftale med pant i fast ejendom koblet til CHF-kursen. Lånebeløbet, som var optaget i den indekserede valuta pr. 22.1.2009 i henhold til købskursen for valuta efter bankens kurstabel, udgjorde ikke en forpligtelse for banken. Lånebeløbet, som var optaget i udenlandsk valuta kunne være forskellig fra det angivne beløb på tidspunktet for lånets udbetaling (§ 1, stk. 3A). Lånet blev forrentet med en variabel rentesats (§10, stk. 1), som var udgjort af summen af LIBOR 3M-satsen og bankens faste marginal på 3,60%. Afdragene på hovedstol og renter blev tilbagebetalt i PLN efter en tidligere konvertering i henhold til CHF-salgskursen, som fulgte af bankens valutakurstabel, der var gældende på tilbagebetalingstidspunktet (§10, stk. 5). Førtidig tilbagebetaling af hele lånet eller af afdragene på hovedstol og renter samt tilbagebetaling større end afdragsbeløbet medførte, at tilbagebetalingsbeløbet blev omregnet til CHF-salgskursen fra bankens valutakurstabel, som var gældende på tilbagebetalingsdagen og -tidspunktet (§ 12, stk. 4). Banken udbetalte samtlige midler i PLN, og ingen af midlerne blev udbetalt i CHF. Sagsøgerne betalte ligeledes alle deres låneafdrag i PLN. Hvis det derimod antages, at parterne ikke er bundet af låneaftalens § 1, stk. 3A, § 10, stk. 5, og § 12, stk. 4, mens de øvrige

kontraktvilkår samtidig forbliver i kraft, vil summen af låneafdragene være 52 268,06 PLN mindre i perioden fra den 18.8.2009 til den 18.3.2019.

- 2 Den 4. juli 2019 indgav sagsøgerne en klage til den sagsøgte bank, hvor de krævede tilbagebetaling for uberettiget opkrævede låneafdrag med et beløb på 242 238,61 PLN inden for en frist på 30 dage henset til låneaftalens ugyldighed, og såfremt der ikke ville være grundlag for at erklære aftalen ugyldig – tilbagebetaling af et beløb på 52 298,92 PLN henset til det for meget betalte afdrag på hovedstolen og renterne, som var blevet opkrævet af banken i perioden fra den 20.7.2009 til den 18.3.2019. Ved brev af 16.7.2019 svarede banken på klagen, og påpegede, at låneaftalen er lovlig, gyldig og ikke indeholder urimelige kontraktvilkår.
- 3 Den 31. juli 2019 indgav sagsøgerne en anmodning til Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieście w Warszawie (retten i første instans, Warszawa – centrum i Warszawa) om indkaldelse til et forsøg på forlig med påstand om, at den sagsøgte bank skulle pålægges at betale et beløb på 242 238,61 PLN for uberettiget opkrævede ydelser som led i den ugyldige låneaftale, eller subsidiært et beløb på 52 281,02 PLN som tilbagebetaling for de for meget betalte afdrag på hovedstol og renter, som banken havde opkrævet. Som svar på anmodningen svarede banken, at den ikke så nogen mulighed for at indgå forlig. Efter et offentligt retsmøde den 13. december 2019 fandt retten, at der ikke var indgået forlig, og besluttede, at sagen om indkaldelse til forlig skulle betragtes som afsluttet.

I stævningen indgivet den 27. april 2020 nedlagde sagsøgerne påstand om, at sagsøgte samlet skal tilpligtes til at betale et beløb på 52 270 PLN med lovbestemte renter for forsinket betaling fra den 17. juli 2019 til tidspunktet for betaling af de uberettigede afdrag for hovedstol og renter, som banken har opkrævet et højere beløb for, end sagsøgerne skulle have betalt i perioden fra den 18. august 2009 til den 18. marts 2019. Som led i hovedkravet anmodede sagsøgerne om tilbagebetaling af de for meget betalte beløb fra sagsøgte, dvs. forskellen på det beløb, der faktisk blev opkrævet af sagsøgerne, og størrelsen på de afdrag, der faktisk skulle betales, forudsat at parterne ikke er bundet af de ovennævnte urimelige kontraktvilkår.

- 4 Hvis retten derimod skulle finde, at låneaftalen ikke kan opfyldes uden de pågældende urimelige kontraktvilkår, har sagsøgerne subsidiært nedlagt påstand om, at låneaftalen af 18. februar 2009 erklæres ugyldig samt at sagsøgte tilpligtes til at betale et beløb på 52 270 PLN med tillæg af lovbestemte renter for forsinket betaling fra den 17. juli 2019 indtil betalingsdagen for de uberettiget opkrævede midler i perioden fra den 18. august 2009 til den 19. december 2011 fra sagsøgerne henset til aftalens ugyldighed. Ved en skriftlig erklæring af 10. august 2020 anførte sagsøgerne, at de giver samtykke til, at låneaftalen erklæres ugyldig i sin helhed, at de anser låneaftalens ugyldighed som værende til deres fordel, og at de accepterer virkningerne af aftalens ugyldighed, herunder de økonomiske konsekvenser. Sagsøgerne erklærede ligeledes, at de forstår, at virkningen af, at

aftalen erklæres ugyldig i sin helhed er, at begge parter vil være forpligtet til gensidigt at tilbagebetale de ydelser, der er leveret som led i opfyldelsen af aftalen, og at de accepterede dette. Samtidig erklærede sagsøgerne, at de var bekendt med, at den sagsøgte bank vil kunne forfølge krav mod dem for brug af kapitalen uden for kontrakt. Den sagsøgte bank nedlagde påstand om frifindelse i det hele.

Under retsmødet den 27. oktober 2020 oplyste retten sagsøgerne om virkningerne af låneaftalens ugyldighed, hvorefter sagsøgerne erklærede, at de forstod virkningerne af aftalens ugyldighed, og at de accepterede, at aftalen erklæres ugyldig.

De væsentligste argumenter, der anføres af hovedsagens parter

Sagsøgerne har begrundet deres krav ved at gøre gældende, at der i låneaftalen med pant i fast ejendom koblet til CHF-kursen, indgået af parterne den 18. februar 2009, var indgået urimelige kontraktvilkår – de såkaldte konverteringsklausuler (§ 1, stk. 3A, § 10, stk. 5, og § 12, stk. 4), hvorved banken opkrævede for høje rater af sagsøgerne. Den sagsøgte bank har gjort gældende, at den aftale, som parterne har indgået, er gyldig og ikke indeholder urimelige vilkår.

Kort fremstilling for begrundelsen for forelæggelsen

- 5 Som fastslået af den forelæggende ret indgik sagsøgerne aftalen som forbrugere, og den sagsøgte bank som erhvervsdrivende. Hverken vilkårene i låneaftalen, som fastsætter, at lånet er koblet til en udenlandsk valuta (§ 1, stk. 3), eller som fastsætter bankens bemyndigelse til at fastsætte kursen for den udenlandske valuta (§ 1, stk. 3A, § 10, stk. 5, og § 12, stk. 4), var blevet individuelt forhandlet. Samtidig afspejlede ingen af de ovenstående kontraktvilkår gældende love eller bindende administrative bestemmelser. Desuden fastsætter hvert af de ovennævnte kontraktvilkår aftalens hovedgenstand, men de er hverken affattet på et klart eller forståeligt sprog. Endelig fandt den forelæggende ret, at låneaftalens § 1, stk. 3, § 1, stk. 3A, § 10, stk. 5, og § 12, stk. 4, er i strid med kravene til god tro, og at vilkårene forårsager en ubalance mellem parternes aftalemæssige rettigheder og forpligtelser til skade for forbrugeren, hvorfor den forelæggende ret anser samtlige af disse kontraktvilkår for urimelige. Som følge heraf er ingen af de ovennævnte kontraktvilkår derfor bindende for forbrugerne, men det er samtidig ikke muligt for den resterende del af låneaftalen at forblive bindende for parterne efter, at de urimelige vilkår er blevet udelukket. Vilkår med tilsvarende eller endog identisk indhold anses i national retspraksis for at være urimelige. Det fremgår endvidere af de nationale domstoles nyeste retspraksis, at en låneaftale, som er koblet til en udenlandsk valuta, ikke kan opretholdes uden de kontraktvilkår, som er nævnt ovenfor, hvilket i øvrigt er i overensstemmelse med Den Europæiske Unions

Domstols praksis (herefter »Domstolen«)¹, og den forelæggende ret tilslutter sig denne vurdering.

- 6 Domstolen har i sin hidtidige praksis fundet, at urimelige kontraktvilkår ikke er bindende for forbrugere i henhold til artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13. Denne bestemmelse er ufravigelig². De nationale domstole er således forpligtet til at fastslå, at aftalerne indeholder urimelige kontraktvilkår³. Domstolene er navnlig forpligtet til at meddele sagens parter, at aftalen indeholder et urimeligt kontraktvilkår⁴, og på en objektiv og udtømmende måde angive de retlige virkninger som ophævelsen af det urimelige kontraktvilkår kan medføre, herunder navnlig hele kontraktens ugyldighed og de deraf følgende tilbagebetalingskrav⁵. Desuden kræver den fulde virkning af den beskyttelse, der er fastsat i direktivet, at en national retsinstans, der ex officio har konstateret, at der foreligger et urimeligt kontraktvilkår, kan drage alle konsekvenser af denne konstatering uden at skulle afvente, at forbrugeren, som er blevet underrettet om sine rettigheder, fremsætter bemærkninger, hvorved det pågældende vilkår påstås erklæret ugyldigt⁶.

¹ – Jf. Domstolens dom af 14.3.2019, sag C-118/17, Dunai, præmis 52; samt 3.10.2019, sag C-260/18, Dziubak, præmis 44.

² – Jf. Domstolens dom af 26.10.2006, sag C-168/05, Mostaza Claro, præmis 36, 4.6.2009, sag C-243/08, Pannon GSM, præmis 25; 9.11.201, sag C-371/08, VB Pénzugyi Lizing, præmis 47 samt Domstolens kendelse af 16.11.2010, sag C-761/10, Pohotovost', præmis 38. Jf. Domstolens dom af 15.3.2012, sag C-453/10, Pereničová og Perenič, præmis 28; 26.4.2012, sag C-472/10, Invilel, præmis 34; 26.1.2017, sag C-421/14, Banco Primus, præmis 41; 17.5.2018, sag C-147/16, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, præmis 27 og 34; 19.9.2018, sag C-109/17, Bankia, præmis 37 og 38; samt 11.3.2020, sag C-511/17, Lintner, præmis 24.

³ – Jf. Domstolens dom af 27.6.2000, de forenede sager C-240/98 – C-244/98, Océano Grupo Editorral og Salvat editores, præmis 26 og 29; 26.10.2006, sag C-168/05, Mostaza Claro, præmis 27-30, 38 og 39; 28.7.2016, sag C-168/15, Tomášová, præmis 28-32; samt Domstolens kendelse af 26.10.2016, de forenede sager C-568/14 – C-570/14, Fernández Oliva m.fl., præmis 24. Jf. Domstolens dom af 26.1.2017, sag C-421/14, Banco Primus, præmis 43; 17.5.2018, sag C-147/16, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, præmis 29 og 37; 13.9.2018, sag C-76/17, ProfiCredit Polska, præmis 42; 3.4.2019, sag C-266/18, Aqua Med, præmis 27 og 52; samt Domstolens kendelse af 28.11.2018, sag C-632/17, PKO Bank Polski, præmis 36.

⁴ – Jf. Domstolens dom af 21.2.2013, sag C-472/11, Banif Plus Bank, præmis 29-36; 30.5.2013, sag C-488/11, Asbeek Brusse og de Man Garabito, præmis 52 og 53; 7.11.2019, de forenede sager C-419/18 og C-483/18, Profi Credit Polska, præmis 70; 11.3.2020, sag C-511/17, Lintner, præmis 42; samt af 29.4.2021, sag C-19/20, Bank BPH, præmis 93.

⁵ – Jf. Domstolens dom af 29.4.2021, sag C-19/20, Bank BPH, præmis 96-99.

⁶ – Jf. Domstolens dom af 21.2.2013, sag C-472/11, Banif Plus Bank, præmis 28 og 36; 30.5.2013, sag C-397/11, Jörös, præmis 42 og 48; 30.5.2013, sag C-488/11, Asbeek Brusse og de Man Garabito, præmis 50; af 1.10.2015, sag C-32/14, ERSTE Bank Hungary, præmis 49; 21.12.2016, de forenede sager C-154/15, C-307/15 og C-308/15, Gutiérrez Naranjo m.fl., præmis 59.

- 7 Forbrugeren kan efter at være blevet belært af retten om, at aftalen indeholder et urimeligt vilkår, frivilligt og bevidst acceptere dette vilkår, og dermed genoprette dens bindende virkning⁷. I mangel af et sådant samtykke fra forbrugeren skal et kontraktvilkår, der er erklæret urimeligt, derimod i princippet anses for aldrig at have eksisteret, således at det ikke kan have virkninger over for forbrugeren, hvilket har den virkning, at den faktiske og retlige situation, som forbrugeren ville befinde sig i uden dette vilkår, genoprettes⁸.
- 8 Ovenstående har en tilsvarende tilbagebetalingsvirkning for så vidt angår de beløb, der er betalt i henhold til det urimelige vilkår⁹.
- 9 Denne tilbagebetalingsvirkning, som omfatter en forpligtelse til at tilbagebetale de beløb, der uretmæssigt er blevet betalt i henhold til et urimeligt vilkår, kan dog ikke tidsmæssigt begrænses til kun de beløb, der er betalt efter afsigelsen af den dom, hvori retten fastslog, at vilkåret er urimeligt, da denne beskyttelse derved bliver ufuldstændig og utilstrækkelig og udgør hverken et egnet eller et effektivt middel til at bringe anvendelsen af denne type vilkår til ophør¹⁰. Et urimeligt kontraktvilkår er bindende i sin helhed, og ikke kun den del af vilkåret, som er urimeligt¹¹. Det er i princippet heller ikke muligt for retten at ændre indholdet af et urimeligt vilkår¹² eller at fortolke vilkåret med henblik på at mindske dets urimelige karakter¹³. Derimod kan retten erstatte et urimeligt kontraktvilkår med en deklaratorisk bestemmelse i national ret, dog kun i tilfælde, hvor ophævelsen af

⁷ – Jf. Domstolens dom af 4.6.2009, sag C-243/08, Pannon GSM, præmis 33; 14.6.2012, sag C-618/10, Banco Español de Crédito, præmis 63; 21.2.2013, sag C-472/11, Banif Plus Bank, præmis 27.

⁸ – Jf. Domstolens dom af 16.11.2010, sag C-76/10, Pohotovost, præmis 62; 15.3.2012, sag C-453/10, Pereničová og Perenič, præmis 30; af 26.4.2012, sag C-472/10, Invitel, præmis 42; 21.2.2013, sag C-472/11, Banif Plus Bank, præmis 27; 30.5.2013, sag C-397/11, Jörös, præmis 51 og 53; 30.5.2013, sag C-488/11, Asbeek Brusse og de Man Garabito, præmis 49; samt Domstolens kendelse af 3.4.2014, sag C-342/13, Sebestyén, præmis 35.

⁹ – Jf. Domstolens dom af 21.12.2016, de forenede sager C-154/15, C-307/15 og C-308/15, Gutierrez Naranjo m.fl., præmis 62 og 63, 66; 9.7.2021, de forenede sager C-698/18 og C-699/18 Raiffeisen Bank og BRD Groupe Société Générale, præmis 54; 16.7.2020, de forenede sager C-224/19 og C-259/19, Caixabank og Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, præmis 53; samt 29.4.2021, sag C-19/20, Bank BPH, præmis 51.

¹⁰ – Jf. Domstolens dom af Domstolens dom af 21.12.2016, de forenede sager C-154/15, C-07/15 og C-308/15, Gutierrez Naranjo m.fl., præmis 73 og 75.

¹¹ – Jf. Domstolens dom af 26.3.2019, de forenede sager C-70/17 og C-179/17, Abanca Corporación Bancaria og Bankia, præmis 64; 29.4.2021, sag C-19/20, Bank BPH, præmis 70, 80.

¹² – Jf. Domstolens dom af 14.6.2012, sag C-618/10, Banco Español de Crédito, præmis 69-73; 13.9.2018, sag C-176/17, Profi Credit Polska, præmis 41; 26.3.2019, de forenede sager C-70/17 og C-179/17, Abanca Corporación Bancaria og Bankia, præmis 53-54; samt af 7.11.2021, de forenede sager C-349/18-C-351/1B, Kanyeba, præmis 67, 29.4.2021, sag C-19/20, Bank BPH, præmis 67-68.

¹³ – Jf. Domstolens dom af: 18.11.2021, sag C-212/20, A S.A., præmis 79,

det urimelige kontraktvilkår vil medføre, at aftalen i sin helhed er ugyldig, hvilket ville have særligt skadelige virkninger for forbrugeren¹⁴. Vurderingen af, om der er tale om et sådant tilfælde, bør foretages på tidspunktet for tvistens opståen¹⁵, hvorved forbrugernes holdning er bindende for retten i denne henseende¹⁶. Selve aftalen bør dog principielt opretholdes uden nogen anden ændring end den, der følger af ophævelsen af det nævnte kontraktvilkår, for så vidt som en sådan opretholdelse af kontrakten retligt set er mulig i overensstemmelse med reglerne i national ret, hvilket skal efterprøves ved en objektiv tilgang¹⁷.

- 10 Såfremt det i henhold til de relevante bestemmelser i national ret, i lyset af objektive kriterier, ikke er muligt at opretholde en aftale uden de urimelige kontraktvilkår, som den indeholder, er det muligt at erklære den ugyldig¹⁸. Derimod afhænger virkningerne af rettens fastlæggelse, at der foreligger et urimeligt kontraktvilkår i en aftale indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, udelukkende af national ret, forudsat at den beskyttelse, som bestemmelserne i direktiv 93/13 garanterer forbrugerne, er sikret¹⁹.
- 11 De processuelle regler i national ret bør samtidig overholde effektivitets- og proportionalitetsprincippet²⁰.
- 12 For så vidt angår **punkt 1 i det præjudicielle spørgsmål**, har de polske domstole hidtil antaget, at det følger af civillovbogens artikel 385¹, stk. 1, at

¹⁴ – Jf. Domstolens dom af 30.4.2014, sag C-26/13, Kásler og Káslerné Ràbai, præmis 80-85; 21.1.2015, de forenede sager C-482/13, C-484/13, C-485/13 og C-487/13, Unicaja Banco og Caixabank, præmis 33; 7.8.2018, de forenede sager C-96/16 og C-94/17, Banco Santander og Escobedo Cortès, præmis 74; 20.9.2018, sag C-51/17, OTP Bank og OTP Faktoring, præmis 60-61; 14.3.2019, sag C-118/17, Dunai, præmis 54; samt af 26.3.2019, de forenede sager C-70/17 og C-179/17, Abanca Corporacion Bancaria og Bankia, præmis 56-59 og 64.

¹⁵ – Jf. Domstolens dom af 3.10.2019, sag C-260/18, Dziubak, præmis 50 og 56.

¹⁶ – Jf. Domstolens dom af 3.10.2019, sag C-260/18, Dziubak, præmis 67 og 68.

¹⁷ – Jf. Domstolens dom af 10.6.2012, sag C-618/10, Banco Español de Crédito, præmis 65; 10.9.2014, sag C-34/13, Kušionová, præmis 50; 21.1.2015, de forenede sager C-482/13, C-484/13, C-485/13 og C-487/13, Unicaja Banco og Caixabank, præmis 28; 21.4.2016, sag C-377/14, Radlinger og Radlingerova, præmis 97; samt af 7.8.2018, de forenede sager C-96/16 og C-94/17, Banco Santander og Escobedo Cotes, præmis 73.

¹⁸ – Jf. Domstolens dom af 15.3.2012, sag C-453/10, Pereničova og Perenič, præmis 35-36; 30.5.2013, sag C-397/11, Jörös, præmis 47; 14.3.2019, sag C-118/17, Dunai, præmis 56; 3.10.2019, sag C-260/18, Dziubak, præmis 41-45 og 47; samt af 29.4.2021, sag C-19/20, Bank BPH, præmis 85 og 89.

¹⁹ – Jf. Domstolens dom af 29.4.2021, sag C-19/20, Bank BPH, præmis 88 og 90.

²⁰ – Jf. Domstolens dom af 26.10.2006, sag C-168/05, Mostaza Claro, præmis 24; kendelse af 16.11.2010, sag C-76/10, Pohotovost', præmis 47; 14.6.2012, sag C-618/10, Banco Español de Crédito, præmis 46; 21.2.2013, sag C-472/11, Banif Plus Bank, præmis 26; 14.3.2013, sag C-415/11, Aziz, præmis 50; 1.10.2015, sag C-32/14, ERSTE Bank Hungary, præmis 51; 29.10.2015, sag C-8/14, BBVA, præmis 24; 26.6.2019, sag C-407/18, Addiko Bank, præmis 46, samt af 16.7.2020, de forenede sager C-224/19 og C-259/19, Caixabank, præmis 83.

konverteringsklausuler, som udgør urimelige kontraktvilkår, er uden virkning, dvs. at de ikke er bindende for forbrugeren fra tidspunktet fra aftalens indgåelse (ex tunc), og da disse vilkår fastsætter aftalens hovedgenstand, kan selve aftalen ikke være gyldig uden dem, og dermed er hele låneaftalen ugyldig fra selve begyndelsen (ex tunc)²¹. Dette betyder, at aftaleparterne har ret til gensidigt at anlægge søgsmål med påstand om tilbagebetaling af beløb svarende til samtlige uberettigede ydelser, som er opfyldt som led i aftalens opfyldelse i henhold til civillovbogens artikel 405 sammenholdt med civillovbogens artikel 410, stk. 1. Et søgsmål med påstand om tilbagebetaling af uberettigede ydelser har i sagens natur en tidsubegrænset karakter²², hvorfor det bør opfyldes af den berigede efter at denne er blevet anmodet om betaling af den forarmede (civillovbogens artikel 455).

- 13 Fortolkningen af de nationale bestemmelser, der redegjort for i det foregående punkt, ændrede sig imidlertid efter Sąd Najwyższy (øverste domstols) (herefter »SN«) afgørelse af 7. maj 2021 r. (III CZP 7/21). Det forekommer nødvendigt at drøfte denne afgørelse for at efterprøve, om fortolkningen deri er i overensstemmelse med direktiv 93/13. I den ovennævnte afgørelse fandt SN, at »en fastlæggelse af, at et urimeligt vilkår ikke skaber virkninger fra begyndelsen (ab initio) og ifølge selve loven (ipso iure), hvilket retten er forpligtet til at tage hensyn til ex officio på grund af de faktiske konstateringer, der er foretaget i sagen, svarer til de karaktertræk, der er ved sanktioner for den såkaldte absolutte ugyldighed [...]. Ikke desto mindre forhindres en simpel henvisning til denne sanktion af den regel, der er følger af Domstolens praksis om, at en forbruger, der er bekendt med et vilkårs urimelige karakter, kan modsætte sig afvisningen af anvendelsen af vilkåret ved at give sit frie samtykke til dette vilkår, hvilket både kan ske for retten, efter at forbrugeren er givet udtømmende oplysninger om retsvirkningerne af ophævelsen af det urimelige vilkår, såvel som udenretsligt, ved at give sit frie og informerede samtykke til at forny en forpligtelse eller ændre aftalen (et urimeligt vilkår). Det anerkendes som regel i national retspraksis og i litteraturen, at et af karaktertrækkene ved den såkaldte absolutte ugyldighed er dens definitive karakter [...]. Ved at tillægge forbrugeren kompetence til på en ensidig og validerende måde at acceptere et urimeligt kontraktvilkår, bliver det desuden heller ikke muligt at antage, at den manglende virkning af det pågældende vilkår kan påberåbes af hver af aftalens parter – på samme måde som enhver tredjemand, der har søgsmålsinteresse – og det er på den måde, at man traditionelt kendetegner ugyldighed [...]. Muligheden for at validere et ugyldigt vilkår ved en efterfølgende, ensidig accept til at være bundet af dette vilkår, som er en slags erstatning for den oprindelige mangel på en egentlig accept af dette vilkår (individuel forhandling) leder tanker hen på den såkaldte sanktion som består i at være uden virkning i suspenderet form, som – der henviser til aftalen som sådan – går ud på, at den aftale, som er berørt heraf (en såkaldt haltende eller

²¹ – Jf. den retspraksis, der er nævnt i fodnote 2.

²² – Jf. Sąd Najwyższy (øverste domstols) dom af 22.3.2001, V CKN 769/00 samt af 29.9 2017, V CSK 642/16,

ufuldstændig handling) ikke har de tilsigtede virkninger (i kraft af selve loven fra begyndelsen, hvilken retten ex officio burde tage hensyn til), som især ikke medfører en forpligtelse til at opfylde de aftalte ydelser, men i modsætning til en ugyldig aftale, kan disse virkninger efterfølgende medføre med tilbagevirkende kraft i tilfælde af afgivelsen af en validerende viljeserklæring (af den ene part eller tredjemand), og i tilfælde af afvisningen af afgivelsen af erklæringen eller i tilfælde af at fristen for dens afgivelse udløber – bliver den endeligt uden virkning, dvs. ugyldig [...]. At være uden virkning i suspenderet form adskiller sig fra ugyldighed på den måde, at parternes viljeserklæringer bevarer deres retskraft under suspensionen, dvs. de kan udgøre grundlaget for fremtidige retsvirkninger, og mindst en af de parter, som har afgivet deres viljeserklæringer, vil miste muligheden for ensidigt at beslutte, om disse virkninger vil opstå, og vil ikke frit kunne tilbagetrække viljeserklæringen, og i denne forstand forbliver de i en tilstand af usikkerhed, som de er »bundet« af [...].«

- 14 Der findes således to hovedargumenter, som er til hinder for antagelsen af, at urimelige kontraktvilkår er absolut ugyldige, og samtidig begrundet de konklusionen om, at sanktionen, dvs. at være uden virkning i suspenderet form, finder anvendelse på vilkårene. Det første argument er, at en aftales eller dens vilkårs absolutte ugyldighed er definitiv, mens et urimeligt kontraktvilkår kan blive accepteret af forbrugeren.
- 15 Det er dog den forelæggende rets vurdering, at der ikke er noget til hinder for, at nationale domstole ved anvendelsen af en såkaldt fortolkning, som er i overensstemmelse med bestemmelserne i national ret, foretager en sådan fortolkning af bestemmelserne om absolut ugyldighed af retshandlinger (civillovbogens artikel 58, stk. 1, og 3), som tager hensyn til formålene i direktiv 93/13 og Domstolens praksis. De nationale domstole kan således antage, at det ulovlige kontraktvilkår er ugyldigt i henhold til civillovbogens artikel 58 med det eneste forbehold om, at forbrugeren kan bekræfte (validere) vilkårene ved at afgive en viljeserklæring, som genopretter vilkårenes virkning ex tunc.
- 16 Det andet argument, der er fremført for SN, er derimod den omstændighed, at en aftales absolutte ugyldighed i henhold til polsk ret kan påberåbes af alle aftaleparterne såvel som af tredjemand, mens manglen på at være bundet af et urimeligt kontraktvilkår kun kan påberåbes af forbrugeren, men ikke af den erhvervsdrivende. Domstolen har selv bemærket den potentielle virkning af udelukkelsen af et urimeligt vilkår i en låneaftale, som kan medføre, at aftalen er ugyldig, og dermed medfører låntagerens forpligtelse til at tilbagebetale lånets hovedstol til banken ²³. Eftersom Domstolen således udtrykkeligt nævner bankens mulighed for at kræve tilbagebetaling af lånets hovedstol, da det urimelige kontraktvilkår ikke er bindende, er det logisk, at Domstolen accepterer

²³ – Jf. Domstolens dom af 30.4.2014, sag C-26/13, Kásler og Káslerné Rábai, præmis 84; 20.9.2018, sag C-51/17, OTP Bank og OTP Faktoring, præmis 61; 26.3.2019, de forenede sager C-70/17 og C-179/17, Abanca Corporacion Bancaria og Bankia, præmis 58; 3.6.2020, sag C-125/18, Gómez del Moral Guasch, præmis 63; 25.11.2020, sag C-269/19, Banca B, præmis 34,

muligheden for, at banken påberåber sig den manglende bindende virkning af dette vilkår og den deraf følgende ugyldighed af låneaftalen.

- 17 På baggrund af ovenstående er der ingen rimelig grund til at konkludere, at ulovlige kontraktvilkår skal anses for at være omfattet af sanktionen om at være uden virkning i suspenderet form. Først og fremmest synes denne sanktion navnlig ikke at opfylde betingelserne i artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13. Desuden pålægger Domstolen, at den nationale ret drager alle konsekvenser af den manglende binding af det urimelige kontraktvilkår uden at skulle afvente, at forbrugeren afgiver en passende erklæring²⁴. I mellemtiden kræver sanktionen om at være uden virkning i suspenderet form, som er blevet fremlagt via den ovennævnte afgørelse fra SN, endog at de nationale domstole venter på en sådan erklæring fra forbrugeren, eftersom gyldigheden af kontraktvilkåret (og dermed hele aftalen) forbliver suspenderet indtil erklæringen er afgivet.
- 18 I henhold til ovenstående afgørelse bør forbrugers erklæring have et stærkt formaliseret (kvalificeret) indhold. Kravet om at afgive en erklæring med et sådan indhold følger hverken af artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, civillovbogens artikel 385¹ eller af nogen andre EU-retlige eller nationale bestemmelser, og fulgte heller ikke af retspraksis før SN's afgørelse af 7. maj 2021. Som konsekvens heraf pålægges forbrugerne (som ofte ikke er bekendt med indholdet af de gældende regler) et krav om at afgive en erklæring med det pågældende indhold, og det at gøre opfyldelsen af dette krav afhængigt af, om artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 finder anvendelse, synes at være i strid med denne bestemmelse såvel som med effektivitetsprincippet, og skaber desuden tvivl i lyset af retssikkerhedsprincippet.
- 19 For så vidt angår **punkt 2 i det præjudicielle spørgsmål**, er de yderligere konsekvenser af fastlæggelsen af, at urimelige kontraktvilkår kan sanktioneres ved at blive uden virkning i suspenderet form, ligeledes i strid med bestemmelserne i direktiv 93/13. Så længe suspensionen varer, kan kreditor ikke kræve opfyldelse af de ydelser, der er aftalt i aftalen. I henhold til den hidtidige retspraksis vedrørende statussen af at være uden virkning i suspenderet form [...] kan man dog ikke samtidig kræve tilbagebetaling af en uberettiget opfyldt ydelse, da afgørelsen om, hvorvidt vilkåret og aftalen er bindende som hovedregel ligger hos forbrugeren. Eftersom låntageren ikke kan fremsætte et sådan krav, og på en måde gøre sine erstatningskrav forfaldne i henhold til civillovbogens artikel 455 [...], er påbegyndelsen af forældelsesfristen ikke en mulighed. Situationen ændrer først i tilfælde af, at det urimelige vilkår bekræftes af forbrugeren, når vilkåret og aftalen får virkning med tilbagevirkende kraft, eller ved afvisningen af en sådan bekræftelse [...], når aftalen opretholdes med ændringsvilkår (hvis de relevante betingelser er opfyldt) eller indtil aftalen er fuldstændigt og endeligt uden virkning (ugyldighed). At være endeligt uden virkning (ugyldighed) svarer til en tilstand,

²⁴ – Jf. Domstolens dom af 21.2.2013, sag C-472/11, Banif Plus Bank, præmis 28 og 36; 30.5.2013, sag C-397/11, Jörös, præmis 42, 48; 30.5.2013, sag C-488/11, Asbeek Brusse og de Man Garabito, præmis 50; 1.10.2015, sag C-32/14, ERSTE Bank Hungary, præmis 49; 21.12.2016, de forenede sager C-154/15, C-307/15 og C-308/15, Gutiérrez Naranjo m.fl., præmis 59.

hvor »retsakten, der fastsatte forpligtelsen til levering af ydelsen, var ugyldig og ikke obligatorisk og ikke blev gyldig efter dens opfyldelse«, som omhandlet i civillovbogens artikel 410, stk. 2, in fine (condictio sine causa) samt »retsaktens ugyldighed«, som omhandlet i civillovbogens artikel 411, nr. 1). Forbrugers situation er mere fordelagtig end den erhvervsdrivendes, da låntageren på ethvert tidspunkt kan afslutte tilstanden af at være uden virkning i suspenderet form ved enten at give samtykke til, at det urimelige vilkår er bindende, eller at afvise at give denne accept, dog således at effektiviteten af disse erklæringer i henhold til Domstolens praksis imidlertid afhænger af, om forbrugeren tidligere er blevet behørigt oplyst om konsekvenserne af den pågældende urimelighed. I forbindelse hermed opstår der et spørgsmål om og i givet fald hvornår den omstændighed, at forbrugeren – eventuelt udenretligt – fremsætter et erstatningskrav, der indebærer, at hele aftalen er endeligt uden virkning (ugyldighed), kan anses for at udgøre en stiltiende afvisning af bekræftelsen af vilkåret og en accept af virkningerne af aftalens ugyldighed, som fører til, at den er endeligt uden virkning (ugyldighed). Problemet er, at når långiveren konfronteres med et sådan krav, er det ikke nødvendigvis klart, om forbrugeren, da kravet blev formuleret, var korrekt oplyst om virkningerne af vilkårets urimelighed (f.eks. om samtlige erstatningskrav, som er forbundet med, at aftalen vil være fuldstændigt og endeligt uden virkning). Dette er et væsentligt spørgsmål, da det bestemmer påbegyndelsen af forældelsesfristen for långiverens erstatningskrav og muligheden for at gøre kravene forfaldne (civillovbogens artikel 455) og at modregne dem (civillovbogens artikel 498, stk. 1) [...]«²⁵.

- 20 De største indvendinger mod den omtalte afgørelse fra SN skyldes netop konklusionen om, at forældelsesfristen for den erhvervsdrivendes krav på tilbagebetaling af den ydelse, som forbrugeren har modtaget, først begynder at løbe, når forbrugeren afgiver en erklæring om, at han accepterer ugyldigheden af det urimelige kontraktvilkår og dermed hele aftalen, eller om han accepterer kontraktvilkåret. Denne opfattelse synes for det første at være i strid med ækvivalensprincippet. Det følger navnlig af hovedreglen i civillovbogens artikel 120, stk. 1, i polsk civil ret, at forældelsesfristen for krav om tilbagebetaling af uberettigede ydelser begynder at løbe fra den dag, hvor ydelsen opfyldes²⁶, herunder i tilfælde, hvor ydelsen er blevet opfyldt i henhold til en ugyldig aftale, selv når den, der leverede ydelsen, ikke var bekendt med, at aftalen var ugyldig eller at det var en uberettiget ydelse, som blev opfyldt²⁷. Hvis forbrugeren slet ikke har afgivet en erklæring (og hvis der samtidig ikke har været fastsat en frist for afgivelsen af denne erklæring for forbrugeren), vil den erhvervsdrivendes krav

²⁵ – Jf. afgørelse truffet af syv dommere ved Sąd Najwyższy (øverste domstol) den 7.5.2021, III CZP 6/21.

²⁶ – [Udelades]

²⁷ – Jf. Sąd Najwyższys (øverste domstols) dom af 8.7.2010, II CSK 126/10; 16.12.2014, III CSK 36/14; samt af 23.6.2016, V CNP 55/15.

mod pågældende forbruger aldrig forældes. En anden mulig konsekvens er situationen, hvor forbrugeren, inden indledningen af et civilt søgsmål, afgiver en erklæring, hvorefter han ikke accepterer de urimelige kontraktvilkår, og accepterer aftalens ugyldighed. Efter forbrugeren opfattelse vil en sådan erklæring være tilstrækkelig og bevirke, at forældelsesfristen for bankens krav begynder at løbe, mens banken under en senere civilretssag vil kunne gøre gældende, at forbrugeren erklæring ikke har retsvirkning, idet »den ikke var ledsaget af en udtrykkelig erklæring fra forbrugeren om, at denne bekræfter at have modtaget udtømmende oplysninger« om virkningerne af låneaftalens ugyldighed. Således vil forbrugeren påståede manglende kendskab blive brugt mod ham selv, og den erhvervsdrivendes machiavelliske proceduremæssige taktikker vil have grundlag i bestemmelserne i national ret, som er fortolket i overensstemmelse med SN's afgørelse af 7. maj 2021.

- 21 Konsekvensen af SN's opfattelse er desuden, at forældelsesfristen for den erhvervsdrivendes krav altid begynder at løbe senere end forældelsesfristen for forbrugeren krav.
- 22 Desuden befinder den erhvervsdrivende i det nævnte tilfælde sig ikke kun i en bedre retlig situation i forhold til forbrugeren, som han har indgået en aftale, som indeholder urimelige kontraktvilkår, med, som leder til aftalens ugyldighed. Hvis banken havde indgået en låneaftale, som ville have vist sig at være absolut ugyldig – dvs. ugyldig henset til dens tilsidesættelse af loven eller samfundslivets principper (civillovbogens artikel 58, stk. 1 og 2), og ikke henset til indgåelsen af urimelige kontraktvilkår (civillovbogens artikel 385¹, stk. 1) – hvorved forældelsesfristen for bankens krav om tilbagebetaling af hovedstolen fra låntageren ville begynde at løbe fra tidspunktet for udbetalingen af hovedstolen, jf. den ovennævnte regel, som følger af civillovbogens artikel 120, stk. 1. I dette tilfælde ville bankens krav blive forældet betydeligt tidligere end et identisk krav, som dog er baseret på aftalens ugyldighed henset til de i aftalen indgåede kontraktvilkår. Forældelsesfristen for bankens krav begynder således at løbe allersenenest såfremt aftalen er ugyldig som følge af de i aftalen indgåede urimelige kontraktvilkår. Forældelsesfristen for bankens krav ville først begynde at løbe senere, hvis aftalen ikke indeholdt urimelige kontraktvilkår, og hvis den var absolut ugyldig. Tilsvarende ville forældelsesfristen for forbrugeren krav om tilbagesøgning af uberettigede ydelser begynde at løbe tidligere.
- 23 En bank, der har udarbejdet en aftale, der indeholder urimelige kontraktvilkår, uden hvilke denne aftale ikke kan eksistere, vil derfor befinde sig i en bedre retlig situation end personerne i hver af de tre ovennævnte tilfælde. En så væsentlig fordel for banken synes at være i strid med ækvivalensprincippet. Der er også tvivl om, hvorvidt den erhvervsdrivendes position i en så bekvem retlig situation ikke også er i strid med effektivitetsprincippet og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, da den erhvervsdrivende, der er ophavsmand til den urimelige aftale, således får en de facto garanti for, at hans krav ikke forældes, hvis forbrugeren ikke på forhånd udtrykkeligt oplyser ham om, at han er bekendt med aftalens urimelige vilkår og de deraf følgende retsvirkninger. Hvad mere er, at hvis forbrugeren slet ikke

afgiver en sådan erklæring (hvilket er sandsynligt, særligt i betragtning af at forbrugere ofte ikke er bekendt med deres rettigheder), vil den erhvervsdrivendes krav om tilbagebetaling af de ydelser, som den erhvervsdrivende har opfyldt, aldrig bliver forældet (selv mange år efter), hvilket igen er en situation, som er helt uden fortilfælde i det polske civilretlige system, hvis grundlæggende princip er, at formuekrav forældes (civillovbogens artikel 117).

- 24 Eftersom forbrugeren kræver betaling af den erhvervsdrivende, og baserer sit krav på fastlæggelsen af, at den aftale, som parterne har indgået, er ugyldig henset til indgåelsen af de urimelige kontraktvilkår, som er indeholdt i aftalen, er den logiske konsekvens heraf, at forbrugeren ikke har accepteret disse kontraktvilkår, og er bekendt med virkningerne af aftalens ugyldighed. Indholdet af en sådan erklæring er forståeligt (civillovbogens artikel 65, stk. 1), og forbrugeren har på tilstrækkelig vis udtrykt sin vilje (civillovbogens artikel 60, stk. 1). Derved bør en erhvervsdrivende, som har modtaget en sådan erklæring fra forbrugeren (civillovbogens artikel 61, stk. 1), være bekendt med, at forbrugeren er bekendt med de virkninger, som en ugyldig aftale medfører, og accepterer dem. Derfor bør forældelsesfristen for den erhvervsdrivendes krav begynde at løbe senest fra dette tidspunkt.
- 25 Desuden kan der i det mindste i visse tilfælde findes argumenter, der begrundes en endnu mere vidtgående opfattelse, navnlig at forældelsesfristen – i henhold til hovedreglen – for en banks krav begynder at løbe fra det tidspunkt, hvor banken leverer ydelsen eller fra et lidt senere tidspunkt. Da banken har juridisk rådgivning på et meget højt fagligt niveau forekommer det rimeligt at konkludere, at banken, mens den udviste den fornødne omhu, meget tidligere burde have indset, at der var urimelige vilkår i den aftale, som den var ved at udarbejde. Eftersom banken således fra begyndelsen burde have været bekendt med, at aftalen indeholder urimelige kontraktvilkår, hvilket medfører parternes tilbagebetaling af gensidige ydelser, forholder det sig ikke desto mindre således, at hensynet til at udvise den fornødne omhu krævede, at banken allerede skulle handle på det pågældende tidspunkt for at få sin ydelse tilbage eller i det mindste nå til enighed med forbrugeren herom.
- 26 Det er også en væsentlig omstændighed, at Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (den regionale domstol i Warszawa – domstolen for konkurrence- og forbrugerbeskyttelse, Polen) ved dom af 27.12.2010 fandt vilkårene i en kontraktskabelon med titlen »umowa o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych [...] waloryzowany kursem CHF« (»låneaftale med pant i fast ejendom for fysiske personer [...] koblet til CHF-kursen«), der har samme ordlyd, som § 10, stk. 5, i den låneaftale, som partner har indgået, for ugyldige og forbød den sagsøgte bank at anvende dem, og således var den sagsøgte bank senest fra det tidspunkt, hvor dette vilkår blev indført i registret, bekendt med, at det udgjorde et urimeligt kontraktvilkår.
- 27 Selv hvis det blev antaget, at det afhænger af forbrugeren, om aftalen bliver endeligt uden virkning (ugyldig), er det ikke muligt at tiltræde opfattelsen forelagt

af banken, som er bekendt med, at der er urimelige kontraktvilkår i en aftale, som pågældende bank har udarbejdet, og som til trods for denne kendsgerning negerer eller endda skjuler dette for forbrugeren. I mellemtiden udgør antagelsen om, at forældelsesfristen for bankens krav om tilbagebetaling af lån hovedstolen først skal begynde at løbe fra det tidspunkt, hvor forbrugeren har afgivet en erklæring med et kvalificeret indhold, ikke blot en accept af en sådan opfattelse fra den erhvervsdrivendes side, men også en promovning heraf, da den erhvervsdrivende på denne måde opnår sikkerhed for, at hans krav ikke bliver forældet. Det er navnlig af denne årsag, at den omtalte opfattelse ifølge den forelæggende ret udgør en tilsidesættelse af artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 og effektivitetsprincippet.

- 28 For så vidt angår **punkt 3 i det præjudicielle spørgsmål** skal det understreges, at det antages, at forbrugers krav om tilbagebetaling af uberettigede ydelser først forfalder (civillovgens artikel 455) efter, at forbrugeren afgiver en informeret og frivillig erklæring, hvori fastlæggelsen af ugyldighed accepteres. Da der indtil tidspunktet for afgivelsen af ovenstående erklæring foreligger en tilstand af at være uden virkning i suspenderet form, kan forbrugeren ikke effektivt kræve tilbagebetaling af de uberettigede ydelser, som forbrugeren har opfyldt, og dermed er det først fra dette tidspunkt, at banken har pligt til at betale morarenter (civillovgens artikel 481, stk. 1 og 2).
- 29 Det er den forelæggende rets vurdering, at den nævnte begrænsning af forbrugers ret til at kræve morarenter er i strid med ækvivalensprincippet, da en tidsbegrænset fordring i overensstemmelse med almindelige civile retlige principper forfalder til betaling efter påkrav. Indførelsen af yderligere krav forværre således denne forbrugers situation og begrænser dennes rettigheder. Denne opfattelse er således i strid med artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 samt med effektivitetsprincippet. Dette bemærkede Domstolen, som fandt, at »morarenterne har til formål at sanktionere debtors misligholdelse af sin forpligtelse til at tilbagebetale lånet ifølge de i aftalen fastsatte frister, at afskrække debitor fra at opfylde sine forpligtelser for sent og i givet fald at yde långiver godtgørelse for den skade, som vedkommende har lidt som følge af den forsinkede betaling«²⁸. Derimod må den tidsmæssige begrænsning af retten til at kræve disse renter anses for at svare til en tidsmæssig begrænsning af forbrugers ret til at gøre sit erstatningskrav, som er forbundet med den erhvervsdrivendes inddrivelse af fordringer på grundlag af urimelige kontraktvilkår, gældende – hvilket Domstolen har afvist²⁹. En begrænsning af forbrugers ret til at kræve morarenter synes derfor at være i strid med effektivitetsprincippet, så meget desto mere som det samtidig indebærer en

²⁸ – Jf. Domstolens dom af 7.8.2018, sag C-96/16 og C-94/17, Banco Santander og Escobedo Cortés, præmis 76; 10.6.2021, sag C-192/20, Prima Banka Slovensko, præmis 39.

²⁹ – Jf. Domstolens dom af 21.12.2016 r., de forenede sager C-154/15, C-307/15 og C-308/15, Gutiérrez Naranjo, præmis 73 og 75.

godkendelse af den erhvervsdrivendes adfærd, som bevidst forsinker opfyldelsen af forbrugerens krav, herunder med henblik på at forlænge sagsbehandlingstiden.

- 30 For så vidt angår **punkt 4 i det præjudicielle spørgsmål**, henleder den forelæggende ret indledningsvis opmærksomheden på SN's afgørelse af 29.7.2021 (I CSKP 146/21), hvoraf det følger, at »[i] tilfælde af, at en aftale erklæres ugyldig, bør parterne gensidigt tilbagelevere de uberettigede ydelser, og dermed det, som de reelt have modtaget. Banken bør således tilbagebetale låntageren de beløb, der er modtaget i forbindelse med tilbagebetalingen af lånet ud over de forfaldne afdrag, dvs. beregnet uden anvendelse af indekseringsklausuler, renter og provisioner, margener, forsikring for små egenbetalinger, o. lign., også beregnet uden hensyntagen til disse klausuler. Det skal understreges, at den sagsøgte bank reelt har modtaget tilbagebetaling af hovestolen med en rentesats, der er fastsat på grundlag af LIBOR, hvorfor det forekommer tvivlsomt at antage, at parternes opgørelse skulle omfatte en rentesats fastsat på grundlag af WIBOR, som banken ville have modtaget, hvis der var blevet indgået gyldige låneaftaler i PLN. I denne sammenhæng skal der lægges vægt på, at et krav om tilbagebetaling af uberettigede ydelser, på samme måde som ugrundede berigelser, ikke har til formål at udgøre erstatning for skader, som skadelidte har lidt, men at tilbagesøge den værdi, som ugrundet er blevet overført til en anden persons formue, således at skadelidtes krav begrænses til tilbagesøgning af det, som den berigede har opnået. Det er også væsentligt, at fastsættelsen af virkningerne af fastlæggelsen af, at en låneaftale er ugyldig, ikke må føre til, at den beskyttelse, som forbrugerne er sikret i henhold til bestemmelserne i direktiv 93/13, som bl.a. har til formål at have en præventiv virkning, jf. direktivets artikel 7 [...]. Der kan imidlertid ikke ses bort fra, at renten på hovedstolen, der er fastsat på grundlag af LIBOR i tilfælde af, at en låneaftale koblet til CHF erklæres ugyldig, og at den deraf følgende betaling af afdragene som en forfalden ydelse uden at tage hensyn til indekseringen til en udenlandsk valuta (hvilket forudsætter den hypotetiske antagelse, at der er ydet en ydelse baseret på et lån i PLN), indebærer følgelig en alvorlig sanktion for långiver, og uanset heraf sættes låntageren på en uberettiget måde i en mere gunstig situation i forhold til en låntager, som benytter et lån ydet i PLN med en rente, som er fastsat på grundlag af WIBOR«.
- 31 Forbrugerens fordring burde ifølge SN nedsættes med et beløb svarende til de renter, som banken ville have været berettiget til fra låntageren, hvis låneaftalen med pant i fast ejendom havde været gyldig. Nødvendigheden af en sådan nedsættelse af forbrugerens fordring følger af, at en tilbagebetaling af samtlige ydelser i deres fulde størrelse til forbrugeren ville betyde, at denne ville blive uberettiget beriget.
- 32 Den forelæggende ret er i tvivl om, hvorvidt ovenstående opfattelse er i overensstemmelse med bestemmelserne i direktiv 93/13. Det følger af civillovbogens artikel 405 sammenholdt med artikel 410, stk. 1, at en uberettiget ydelse er genstand for tilbagebetaling. Disse bestemmelser giver ikke mulighed for at nedsætte erstatningskravet med et beløb svarende til de potentielle fordele, som følger af de besparede udgifter, som den person, der opfyldte ydelserne ville

have afholdt, hvis en gyldig aftale havde været indgået. Sąd Najwyższys (øverste domstol) opfattelse synes at være i strid med ækvivalensprincippet, eftersom den begrænser forbrugernes rettigheder til at tilbagebetale den uberettigede ydelse, vedkommende har opfyldt andre personer, som også har opfyldt uberettigede ydelser, men som kan kræve tilbagebetaling af det fulde beløb for denne ydelse. Desuden står forbrugeren, som har ydet en uberettiget ydelse i henhold til en ugyldig aftale, i en svagere position i forhold til selve banken, som kan kræve tilbagebetaling af hele lånets hovedstol af forbrugeren.

- 33 Det er den forelæggende rets vurdering, at den omtalte situation er i strid med effektivitetsprincippet. Det betyder således, at forbrugeren behandles dårligere end den erhvervsdrivende, hvilket på den ene side kan afholde forbrugeren fra at gøre de fordringer gældende, som vedkommende har til gode, og som på den anden side opfordrer den erhvervsdrivende til at anvende urimelige kontraktvilkår. Det er værd at påpege, at selv om låneaftalen er ugyldig henset til urimelige kontraktvilkår, er det dog i praksis således, at balancen mellem låntagerens og bankens fordringer næsten er identisk, som hvis parterne var bundet af en gyldig låneaftale. Størrelsen på parternes gensidige ydelser vil næsten være den samme, som hvis låntageren havde afbetalt lånets hovedstol med renter. Ligeledes vil antagelsen af, at det er muligt at nedsætte forbrugeren fordring med et beløb svarende til hypotetiske renter, udgøre en tilsidesættelse af ækvivalensprincippet på samme måde som at give bankerne ret til at inddrive krav fra forbrugere for brug af kapital uden for kontrakt, ville være det (som omhandlet i sag C-520/21).
- 34 Den omtalte begrænsning af forbrugeren krav om tilbagebetaling af ydelser, som er opfyldt i henhold til en ugyldig låneaftale henset til de i aftalen indeholdte urimelige kontraktvilkår synes at ligne den tidsmæssige begrænsning af forbrugeren erstatningskrav, som Domstolen fandt ikke kunne antages ved dom af 21.12.2016³⁰. Den eneste forskel er, at virkningerne af afgørelsen truffet af Sąd Najwyższy (øverste domstol) den 29.7.2021 udgør en begrænsning af størrelsen på forbrugeren erstatningskrav, mens Domstolens dom af 21. december 2016 vedrørte en tidsmæssig begrænsning af forbrugeren erstatningskrav. Af denne årsag er det den forelæggende rets vurdering, at en begrænsning af forbrugeren krav på tilbagebetaling af uberettigede ydelser, som er leveret som led i opfyldelsen af en ugyldig aftale med et beløb svarende til hypotetiske renter, udgør en tilsidesættelse af effektivitets- og ækvivalensprincippet, såvel som en tilsidesættelse af artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13.
- 35 **Forholdet mellem de præjudicielle spørgsmål og afgørelsen af den foreliggende sag**
- 36 I den foreliggende sag er den forelæggende ret forpligtet til at fastslå alle de virkninger, der er forbundet med låneaftalens ugyldighed, og til at oplyse parterne herom, særligt sagsøgerne. Forpligtelsen til at oplyse forbrugeren om virkningerne

³⁰ – Jf. Domstolens dom af 21.12.2016, de forenede sager C-154/15, C-307/15 og C-308/15, Gutiérrez Naranjo m.fl., præmis 73 og 75.

af ugyldigheden af en aftale, som indeholder urimelige vilkår, følger både af EU-retten³¹ såvel som af national ret³². En af de grundlæggende virkninger af en låneaftales ugyldighed er bankens krav om tilbagebetaling af hovedstolen, mens det for begge af sagens parter har afgørende betydning, om bankens krav er forældet. Den forelæggende ret mener, at der er nødvendigt at undersøge dette spørgsmål i den foreliggende sag, og at oplyse parterne om udfaldet af denne undersøgelse. Den 27.10.2020 har den forelæggende ret ganske vist oplyst sagsøgerne om, at en af virkningerne af aftalens ugyldighed er bankens krav om tilbagebetaling af hovedstolen, men oplyste ikke om, hvorvidt dette krav var forældet.

- 37 Det er ligeledes væsentligt at fastslå, fra hvilket tidspunkt sagsøgerne har krav på lovbestemte morarenter fra den sagsøgte bank. Ifølge den nye retspraksis (som er opstået efter afsigelsen af SN's afgørelse af 7. maj 2021), påløber disse renter først fra det tidspunkt, hvor forbrugeren afgiver en informeret og frivillig erklæring om, at han er bekendt med virkningerne af aftalens ugyldighed, og at disse accepteres. Dette spørgsmål er af væsentlig økonomisk betydning.
- 38 Et andet væsentligt spørgsmål er, om den fordring, som sagsøgerne har ret til over for sagsøgte bør nedsættes med et beløb svarende til de renter, som banken hypotetisk ville have været berettiget til, hvis låneaftalen ikke havde været ugyldig. Sagsøgerne har nemlig inden for rammerne af deres subsidiære påstand fremsat krav over for sagsøgte om tilbagebetaling af et beløb på 52 270 PLN som modværdien af alle de månedlige låneafdrag på hovedstolen betalt mellem den 18.8.2009 og den 19.12.2011 som følge af aftalens ugyldighed. Hvis det antages, at sagsøgerne kan kræve tilbagebetaling for samtlige låneafdrag i deres helhed, ville der gives fuldt medhold i ovennævnte subsidiære påstand om betaling. Derimod vil den omtalte subsidiære påstand delvist skulle forkastes, hvis det antages, at sagsøgernes krav skal nedsættes med et beløb svarende til de hypotetiske renter, den sagsøgte bank ville have været berettiget til fra sagsøgerne, hvis aftalen havde været gyldig. Det nøjagtige beløb for den hypotetiske rentesats, som sagsøgernes krav skal nedsættes med, vil kræve en præcis beregning.
- 39 **Anmodning om præjudiciel afgørelse og forslag til afgørelse.**
- 40 Den forelæggende ret foreslår derfor, at Domstolen besvarer det forelagte spørgsmål bekræftende henset til de ovenfor anførte argumenter, som kan sammenfattes på følgende måde.
- 41 For det første opfylder sanktionen i form af at være uden virkning i suspenderet form ikke kravet om, at urimelige kontraktvilkår (og den aftale, som indeholder dem) skal anses for »aldrig at have eksisteret og ikke at have nogen virkninger

³¹ – Jf. Domstolens dom af 29.4.2021, sag C-19/20, Bank BPH, præmis 96-99.

³² – Jf. Sąd Najwyższys (øverste domstols) afgørelse af 15.9.2020, III CZP 87/19, Sąd Najwyższys (øverste domstols) afgørelse af 7.5.2021, III CZP 6/21 samt Sąd Najwyższys (øverste domstols) dom af 27.7.2021, V CSKP 49/21.

over for forbrugeren«. Derudover følger det af direktiv 93/13, at et urimeligt kontraktvilkår ikke binder forbrugeren fra tidspunktet for aftalens indgåelse (ex tunc), og den nationale ret har en forpligtelse til ex officio at fastslå dette uden at afvente forbrugeren stillingstagen hertil, mens virkningen af den manglende binding for forbrugeren i tilfælde af, at aftalen (kontraktvilkåret) er uden virkning i suspenderet form, først indtræder efter forbrugeren afgivelse af en erklæring med et kvalificeret indhold eller efter udløbet af fristen for afgivelse af denne erklæring. At gøre indrømmelsen af beskyttelsen af forbrugeren, som følger af direktiv 93/13, afhængig af dennes afgivelse af en sådan erklæring, er ikke begrundet i indholdet af artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, og forfølger heller ikke formålet fastsat i artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, og frem for alt udgør det en tilsidesættelse af effektivitetsprincippet.

- 42 For det andet vil antagelsen om, at forældelsesfristen for bankens krav om tilbagebetaling af hovestolen, som er udbetalt som led i en ugyldig låneaftale, først begynder at løbe fra tidspunktet for forbrugeren afgivelse af erklæringen om, at denne ikke accepterer de urimelige kontraktvilkår, sætte banken i en privilegeret position både i forhold til forbrugeren, men også i forhold til andre erhvervsdrivende, som befinder sig i lignende retlige situationer. Hvis forældelsesfristen for bankens krav begynder at løbe senere end hvis aftalen havde været absolut ugyldig, betyder det, at indgåelsen af en aftale, som indeholder urimelige kontraktvilkår, med forbrugeren ud fra dette synspunkt er mere fordelagtig for banken. Dette er i strid med ækvivalensprincippet, ligesom den omstændighed, at bankens krav kan blive forældet senere end forbrugeren krav, eller endda slet ikke blive forældet (såfremt forbrugeren ikke bliver bekendt med, at aftalen indeholder urimelige kontraktvilkår eller endog bliver bekendt hermed, men aldrig afgiver en sådan erklæring eller også afgiver en sådan erklæring, men at dens indhold viser sig at være utilstrækkeligt). Samtidig forfølger et så vidtrækkende privilegie for en bank, som anvender urimelige kontraktvilkår, ikke de formål, der er fastsat i artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13. Endelig vil antagelsen af den omtalte opfattelse medføre, at forbrugeren vil være permanent usikker på, hvornår bankens krav forældes, da selv forbrugeren afgivelse af en erklæring om, at kontraktvilkårene ikke accepteres, og at han er bekendt med virkningerne af aftalens ugyldighed og at disse accepteres, kan vise sig ikke at være tilstrækkeligt. Banken kan således påberåbe sig, at forbrugeren ved afgivelsen af ovennævnte erklæring ikke var fuldt bekendt med sine rettigheder.
- 43 For det tredje vil det ligeledes være i strid med ækvivalensprincippet at antage, at det først er ved forbrugeren afgivelse af ovennævnte erklæring, at dennes krav om tilbagebetaling af uberettigede ydelser forfalder til betaling, og først da vil forbrugeren være berettiget til lovbestemte morarenter fra den erhvervsdrivende. Krav om tilbagebetaling af uberettigede ydelser forfalder nemlig i lignende situationer til betaling ved indgivelsen af en betalingsanmodning uden at det er nødvendigt at afgive en erklæring med et kvalificeret indhold. Konsekvensen af den omtalte opfattelse udgør i øvrigt en væsentlig tidsbegrænsning af rentekravet, således at forbrugeren manglende mulighed for at anvende de midler, som tilkommer ham, og tabet af deres værdi på grund af inflation, ikke på nogen måde

kompenseres, hvilket er en tilsidesættelse af artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 og effektivitetsprincippet. Endvidere vil den erhvervsdrivende ikke blive udsat for nogen negative konsekvenser for at udsætte tilbagebetalingen af de skyldige beløb til forbrugeren og for at forlænge en eventuel retssag, hvilket ikke forfølger formålet med artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13.

- 44 For det fjerde er opfattelsen, hvorefter låneaftalen på den ene side er ugyldig henset til dens urimelige kontraktvilkår, men på den anden side hvor forbrugeren ikke kan få det fulde beløb for de låneafdrag, han har betalt, tilbage fra banken i strid med bestemmelserne i direktiv 93/13. Når aftalen er ugyldig på et andet retsgrundlag, har parterne krav på tilbagebetaling af samtlige ydelser uden nogen begrænsning af deres størrelse, og derfor er det i strid med ækvivalensprincippet at anvende en sådan begrænsning på forbrugeren. Desuden opfylder nedsættelsen af forbrugers krav ikke betingelsen i artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, og bevirker, at den beskyttelse, der gives forbrugeren, er fragmenteret. Konsekvensen er således den, at situationen set ud fra pengestrømmen mellem parterne er lig den, som hvis parterne havde indgået en gyldig aftale, i henhold til hvilken banken ville opnå en fortjeneste. Som følge heraf opnår den erhvervsdrivende en indtægt fra en aftale, som er ugyldig henset til urimelige kontraktvilkår, hvilket er i strid med effektivitetsprincippet.

ARBEJDSDOKUMENT